

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

9 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 9 marca 2026 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej B.F. i K.F.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 5 stycznia 2022 r., I ACa 579/21,

w sprawie z powództwa B.F. i K.F.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o ustalenie i zapłatę,

uchyla zaskarżony wyrok:

a/. w punkcie 2 (drugim) w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 22 kwietnia 2021 r. przez oddalenie powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu z 9 października 2008 r. oraz w części, w której Sąd Apelacyjny orzekł o prawie zatrzymania przez pozwanego zasądzonych przez Sąd Apelacyjny od pozwanego na rzecz powodów kwot 119 252,43 zł i 82 795,69 CHF do czasu zaofiarowania przez powodów zwrotu na rzecz pozwanego kwoty 546 484,35 zł,
b/. w punkcie 3 (trzecim) w części oddalającej apelację powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 22 kwietnia 2021 r. oddalającego ich żądanie zasądzenia od pozwanego na ich rzecz odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie przez pozwanego na rzecz powodów kwot:

- 8 297,68 zł od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty;**
- 3 471,30 zł od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty;**
- 107 483,45 zł od dnia 30 listopada 2020 r. do dnia zapłaty;**
- 53 710,97 CHF od dnia 30 listopada 2020 r. do dnia zapłaty;**
- 29 084,72 CHF od dnia 23 grudnia 2020 r. do dnia zapłaty,**

c/. punkcie 4 (czwartym) orzekającym o kosztach postępowania apelacyjnego i sprawę w tych granicach przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Agnieszka Piotrowska

Karol Weitz

Roman Trzaskowski

(A.D.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 22 kwietnia 2021 r. wydanym w sprawie z powództwa K.F. i B.F. przeciwko Bank S.A. w W. (dalej Bank) o ustalenie i zapłatę Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że bliżej opisana umowa kredytu z 9 października 2008 r. jest o nieważna oraz oddalił powództwo o zapłatę.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 9 października 2008 r. strony zawarły umowę, na podstawie której Bank zobowiązał się do przekazania powodom kwoty 252 710 CHF na okres do 4 listopada 2038 r., powodowie zaś zobowiązali się spłacać kredyt w równych miesięcznych ratach, z oprocentowaniem według zmiennej stopy procentowej Libor 3M dla CHF powiększonej o stałą marżę banku. Jako zabezpieczenie ustalono hipotekę kaucyjną do 379 065 CHF oraz cesję praw z umowy ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych. Kredyt miał być wypłacony powodom w złotych i w takim wypadku Bank dokonywał przewalutowania

według kursu z własnej tabeli kursowej. Za zgodą Banku kredyt mógł zostać wypłacony również w CHF lub innej walucie. Spłata kredytu miała następować poprzez obciążenie rachunku bankowego powodów w złotych, jako równowartość bieżącej raty w CHF, obliczonej przy zastosowaniu kursu sprzedaży CHF opublikowanego w tabeli własnej banku, obowiązującego na dwa dni robocze przed terminem każdej spłaty. Za zgodą Banku kredytobiorcy mogli dokonywać spłat kredytu także w CHF lub w innej walucie. Postanowienia umowy nie podlegały negocjacom, powodów nie informowano o istocie ryzyk związanych umową, a także o sposobie ustalania kursu franka szwajcarskiego przez bank. W dniu 14 października 2008 r. Bank dokonał wypłaty kredytu z rachunku bieżącej obsługi. W oparciu o powyższe okoliczności Sąd Okręgowy uznał, że powodowie wykazali interes prawny w domaganiu się ustalenia nieważności umowy. Zakwalifikował kredyt jako denominowany i zaznaczył, że wobec niemożności zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych nie jest realne ustalenie kursu waluty, według którego następuje przeliczanie raty z CHF na PLN, a tym samym istnieje niepewność sytuacji prawnej powodów. Za abuzywne uznał sąd te postanowienia, w których określono sposób przeliczania rat kapitałowo - odsetkowych z odwołaniem do tabeli kursowej banku, jako że sprzeczne z zasadą swobody umów jest oznaczanie wysokości świadczenia metodą subiektywną. Ponieważ utrzymanie umowy w mocy uzależnione jest od woli konsumenta, art. 58 § 1 i § 3 k.c. uzasadniał stwierdzenie nieważności umowy. Żądanie zapłaty oddalono z tej przyczyny, że na okoliczność rozliczenia nie został powołany biegły

Po rozpoznaniu apelacji obu stron wywiedzionych od tego orzeczenia, Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z 5 stycznia 2022 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym oraz częściowo w punkcie drugim w ten sposób, że oddalił powództwo o ustalenie nieważności umowy oraz zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwoty 119 252,43 zł i 82 795,69 CHF z zaznaczeniem prawa zatrzymania przez pozwanego tych kwot do czasu zaofiarowania przez powodów zwrotu na jego rzecz kwoty 546 484,35 zł. Sąd Apelacyjny oddalił obie apelacje w pozostałej części oraz zniósł wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego.

W toku postępowania odwoławczego, powodowie w piśmie z 10 października 2021 r. złożyli oświadczenie, iż są świadomi skutków związanych ze stwierdzeniem

nieważności umowy kredytowej w związku z występowaniem w niej niedozwolonych postanowień umownych, nie wyrażali zgody na sanowanie tych postanowień i akceptowali stwierdzenie nieważności umowy w całości. Pozwany Bank w piśmie z 2 grudnia 2021 r. zgłosił zarzut zatrzymania - w razie uwzględnienia przez Sąd drugiej instancji żądania powodów w zakresie zasądzenia świadczenia - do czasu zaofiarowania przez powodów kwoty spełnionego na ich rzecz świadczenia w wysokości 546 484,35 zł i powołał się na oświadczenie złożone w piśmie z 10 listopada 2021 r.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji co do niedozwolonego charakteru szczegółowo omówionych postanowień umowy kredytu denominowanego zawartego przez strony, powodujących upadek umowy (nieważność), w świetle których apelacja Banku nie zasługiwała na uwzględnienie w przeważającej części. Wskazał, że wysokość spełnionego przez powodów z tytułu umowy kredytu świadczenia pieniężnego w kwotach 119 252,43 zł i 82 795,69 CHF wynikała z przedstawionych przez Bank zaświadczeń. Sąd Apelacyjny uznał, że wobec przesłankowo przyjętej nieważności umowy kredytu, powodowie nie mieli interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. w odrębnym dochodzeniu żądania ustalenia nieważności umowy kredytu, stąd oddalił to powództwo o ustalenie.

Motywuując oddalenie roszczenia powodów o odsetki ustawowe za opóźnienie od zasądzonych kwot głównych, Sąd Apelacyjny podniósł, że przysługują one powodom dopiero od momentu złożenia przez nich pozwanemu Bankowi, odrębnego, jednoznacznego oświadczenia o podtrzymaniu żądania objętego pozwem, co nastąpiło w piśmie powodów z 10 października 2021 r. Dopiero od momentu dojścia tego oświadczenia do pozwanego Banku, umowa kredytu stała się, zdaniem Sądu, trwale bezskuteczna (nieważna), zaś pozwany Bank uzyskał o tym wiedzę i popadł w opóźnienie w spełnieniu żądania powodów. Sąd odwoławczy uwzględnił także podniesiony przez Bank, w toku postępowania apelacyjnego, zarzut zatrzymania, uznając go za dopuszczalny oraz skuteczny. W konsekwencji, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nie było podstaw do zasądzenia od pozwanego na rzecz powodów dalszych odsetek ustawowych od uwzględnionych kwot głównych.

W skardze kasacyjnej powodowie zaskarżyli wyrok w części oddalającej ich powództwo i apelację oraz uwzględniającej zarzut zatrzymania, zarzucając naruszenie art. 189 k.p.c., art. 58 § 1 i 2 w zw. z art. 353¹ i art. 385¹ k.c., art. 385¹ k.c., art. 455 k.c., art. art. 481 § 1 k.c., art. 69 prawa bankowego w zw. z art. 487 § 2 k.c., art. 120 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. i art. 117 § 2¹ k.c. oraz art. 496 w zw. z art. 497 k.c.

Formułując te podstawy kasacyjne, powodowie wniesli o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powodów zasługiwała na uwzględnienie. Wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego, w judykaturze podkreślano wielokrotnie - także na kanwie spraw związanych z umowami kredytu powiązanymi z walutą obcą - iż interes prawny na tle art. 189 k.p.c. trzeba postrzegać elastycznie, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia wszechstronnej ochrony sądowej. O jego braku – w zestawieniu z powództwem o zasądzenie świadczenia - można zatem mówić tylko wtedy, gdy wytaczając powództwo o zasądzenie świadczenia powód może uzyskać to wszystko, do czego zmierza powództwo o ustalenie prawa lub stosunku prawnego, z uwzględnieniem charakteru prawnego wyroku uwzględniającego powództwo o ustalenie i jego procesowych skutków (por. wyrok Sądu Najwyższego z 25 lutego 2022 r., II CSKP 87/22 i powołane tam orzecznictwo, a także wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22 i z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22).

Uzasadnione są także zarzuty skargi kasacyjnej kwestionujące pogląd Sądu drugiej instancji o konieczności złożenia przez powodów jako konsumentów odrębnego, jednoznacznego oświadczenia, w którym, po ich stosownym pouczeniu, nie wyrazili zgody na dalsze związanie umową oraz o powiązaniu początku biegu odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie dochodzonych pozwem kwot ze złożeniem tego oświadczenia. Już po wydaniu zaskarżonego kasacyjnie wyroku w tej sprawie, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 7 grudnia

2023 r. C 140/22, orzekł, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej - konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną.

Wyrok TSUE wydany na podstawie art. 267 TFUE ujednolica wykładnię norm prawa Unii i rzutuje na ich stosowanie nie tylko w sprawie, w której został wydany, lecz we wszystkich sprawach, w których te normy mogą znaleźć zastosowanie. Jednocześnie, zgodnie z zasadą skuteczności, na sądach krajowych spoczywa powinność wykładni przepisów prawa krajowego zgodnej z postanowieniami dyrektyw unijnych, tak dalece, jak to możliwe (zob. wyroki TSUE z 13 listopada 1990 r., C-106/89 i z 27 marca 2019 r., C-545/17. Powinność ta może implikować konieczność zmiany dotychczasowej wykładni prawa krajowego, jeżeli okazałaby się niezgodna z prawem Unii w interpretacji przyjętej przez Trybunał w wyroku wydanym na podstawie art. 267 TFUE (zob. wyroki TSUE z 8 maja 2019 r., C-566/17 i z 5 marca 2020 r., C-679/18).

Możliwość żądania przez powodów odsetek ustawowych za opóźnienie, nie może być zatem uzależniona, jak przyjął Sąd Apelacyjny, od złożenia pozwanej przez konsumentów wskazanego oświadczenia. Domaganie się przez konsumentów odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie należnych im kwot jest możliwe po otrzymaniu przez Bank ich żądania, aby Bank dokonał zwrotu spłaconych przez nich, w oparciu o nieważną umowę kredytu, należności i jest skuteczne z upływem wyznaczonego przez konsumentów terminu do spełnienia tego świadczenia przez kredytodawcę (zob. także wyrok TSUE z 14 grudnia 2023 r. C-28/22).

W ramach kolejnej podstawy skargi kasacyjnej powodowie zakwestionowali uwzględnienie przez Sąd odwoławczy podniesionego przez pozwaną Bank zarzutu zatrzymania, co doprowadziło do wstrzymania biegu odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie zasądzonych ostatecznie kwot głównych. Powodowie zarzucili w tym zakresie naruszenie art. 496 w zw. z art. 497 k.c., podnosząc, że w ich ocenie umowa kredytu nie jest umową wzajemną, co czyni nieuzasadnionym stosowanie przepisów kodeksu cywilnego regulujących prawo zatrzymania. Odnosząc się do kwestii charakteru prawnego umowy kredytu we wskazanym kontekście, Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22, (OSNC 2025/11/97) orzekł, że umowa o kredyt bankowy, określona w art. 69 ust. 1 pr. bank., jest umową wzajemną. Stanowisko to, jak wynika z motywów uchwały, dotyczy również kredytów powiązanych z walutą obcą, bez względu na ich indeksowany lub denominowany charakter. Z poglądem tym należy się zgodzić, odsyłając w tym miejscu do uzasadnienia przywołanej uchwały bez potrzeby jego przytaczania i powielania w tym miejscu. O ile zatem umowa kredytu jest umową wzajemną, to jednak już kwestia zarzutu zatrzymania podniesionego przez bank w tak zwanej sprawie frankowej, jest dużo bardziej złożona.

Prawo zatrzymania w sytuacji określonej w art. 496 k.c. w związku z art. 497 k.c. ma służyć zabezpieczeniu przysługującego retencji roszczenia o zwrot świadczenia wynikającego z nieważności lub rozwiązania umowy, a jego skuteczne wykonanie obezwładnia wymagalne roszczenie wzajemne dopóki, dopóty wierzyciel wzajemny nie zaoferuje zwrotu spełnionego na jego rzecz świadczenia lub go nie zabezpieczy. Wynika z tego, że roszczenie, którego zabezpieczeniu służyć ma zatrzymanie, musi nie tylko istnieć, lecz także być zdatne do przymusowego zaspokojenia, co zakłada jego zaskarżalność. W przeciwnym razie dłużnik mógłby skutecznie obezwładnić wymagalne i zaskarżalne roszczenie wierzyciela, powołując się na przysługujące mu wobec niego roszczenie wzajemne, do którego spełnienia nie mógłby jednak wierzyciela przymusić. W orzecznictwie Sądu Najwyższego, analizując relację między prawem zatrzymania, a prawem potrącenia, trafnie ponadto zauważono, że uprawnienie do potrącenia (art. 498 i n. k.c.) należy postrzegać jako dalej idące w zestawieniu z prawem zatrzymania, którego istota polega na zabezpieczeniu wierzytelności przysługującej retencji przed

niekorzystnymi skutkami ewentualnej niewypłacalności dłużnika (wierzyciela wzajemnego) przez uzależnienie spełnienia własnego świadczenia od zaoferowania świadczenia przez wierzyciela wzajemnego. Potrącenie realizuje między innymi, funkcję egzekucyjną, prowadząc – w drodze jednostronnej decyzji potrącającego i bez konieczności zaangażowania organów państwa – do przymusowego zaspokojenia należności przysługującej potrącającemu. W takim przypadku odpada potrzeba oddziaływania na dłużnika (wierzyciela wzajemnego) w celu skłonienia go do zapłaty, a także ryzyko jego niewypłacalności. Przeciwnie, uwzględniając możliwość skorzystania z potrącenia, wierzytelność przysługująca potencjalnemu retencjiście pozostaje, do wysokości wierzytelności pasywnej, w pełni zabezpieczona na wypadek niewypłacalności dłużnika, bez potrzeby sięgania do prawa zatrzymania. Co więcej – wierzyciel aktywny ma w istocie pewność, że przysługujące mu świadczenie pieniężne, w zakresie, w jakim nie przewyższa wierzytelności pasywnej, zostanie spełnione, przy czym decyzja o tym, czy z opcji tej skorzystać, leży w sferze jego uznania, co czyni zbędnym korzystanie z dodatkowego zabezpieczenia wierzytelności. Trudno w tym przypadku twierdzić, aby mogła istnieć prawnie uzasadniona potrzeba dodatkowego „zabezpieczenia” lub „zaofiarowania” wierzytelności wzajemnej, o czym stanowi art. 496 k.c. Dostrzec trzeba przy tym, że czym innym jest ustanawianie zabezpieczeń wierzytelności, których podłożem jest autonomia woli (konsens) obu stron zobowiązania, czym innym zaś żądanie zabezpieczenia własnej wierzytelności, powiązane z odmową spełnienia świadczenia, którego podstawą miałyby stać się uprawnienie kształtujące przysługujące jednej ze stron stosunku prawnego.

W braku szczególnych okoliczności, których wykazanie obciąża stronę podnoszącą zarzut zatrzymania, podważa to legitymowany prawnie interes strony, która dysponując możliwością wymuszenia spełnienia świadczenia wzajemnego, z możliwości tej nie korzysta, lecz – powołując się na potrzebę „zabezpieczenia” wierzytelności, którą może swobodnie wyegzekwować – odmawia spełnienia świadczenia należnego kontrahentowi ze skutkiem w postaci dalszego utrzymywania stanu niepewności między stronami. Kwestia ta rysuje się szczególnie wyraźnie w razie nierównowagi majątkowej stron stosunku prawnego, gdy dalsze pozostawanie w impasie mogłoby w istocie służyć szykanowaniu strony słabszej,

z uwagi na trudność w zaoferowaniu przez nią świadczenia wzajemnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2025 r., II CSKP 545/23).

Należy ponadto wskazać, że w sprawach objętych zakresem zastosowania dyrektywy 93/13, przy ocenie zasadności zarzutu zatrzymania, należy zawsze brać pod uwagę konieczność dokonywania przez sąd krajowy, zgodnie z zasadą efektywności prawa Unii, wykładni przepisów prawa krajowego zgodnej z przepisami dyrektywy unijnej, tak dalece, jak to jest tylko możliwe (zob. wyroki TSUE z 13 listopada 1990 r., C-106/89 i z 27 marca 2019 r., C-545/17). Stosownie do stanowiska TSUE, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni prawa krajowego – co odnosi się również do art. 496 i 497 k.c. – zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności umowy kredytu zawartej przez bank z konsumentem ze względu na nieuczciwy charakter jej niektórych warunków, powołanie się przez bank na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od banku ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia abuzywności warunków umownych, od równoczesnego zaoferowania przez konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od banku na podstawie umowy kredytu, niezależnie od spłat dokonanych w wykonaniu tej umowy przez konsumenta (por. wyrok TSUE z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, postanowienie TSUE z 8 maja 2024 r., C-424/22, uzasadnienie przywołanej wyżej uchwały III CZP 126/22 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 28 lutego 2025 r., II CSKP 2231/22 i z 11 marca 2025 r., II CSKP 617/23). .

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.)

Agnieszka Piotrowska

Karol Weitz

Roman Trzaskowski

(A.D)

[SOP]